

Sınıraşan Su Yönetimi Açısından Dicle Ve Fırat Nehirlerinin Analizi

Yazar Coşkun Şerefoğlu

Gönderim Tarihi: 21-Haz-2018 06:27PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 977538472

Dosya adı: International_Journal_of_Human_Sciences.docx (64.39K)

Kelime sayısı: 5970

Karakter sayısı: 43250

<h2>Analysis of Euphrates and Tigris Rivers Regarding Transboundary Water</h2>	<h2>Sınırşan Su Yönetimi Açısından Dicle Ve Fırat Nehirlerinin Analizi</h2>
<p>First Author Second Author</p> <p>6 [Author names and footnotes will be written in layout copy. Garamond 14pt, bold, capitalized only first letters, same line if authors contributed equally, otherwise list them for each one line]</p>	<p>Coşkun Şerefoğlu¹, Mutlu Yılmaz²</p>
<p>7 Abstract The objective of this study is to find a convincing answer for the question of what kind of transboundary water management techniques could be applied for the basin by deeply analysing Euphrates-Tigris basins which across Turkey, Iraq and Syria and by carrying out some interviews with policy makers and with think-tank institutions who deal with water issues in Turkey. Also, the interviews made with water experts from Syria and Iraq were analysed. Approximately 300 treaties have been signed among the riparian countries. Turkey has five transboundary water basins, one of which Euphrates-Tigris basin has the water potential of 52,940 billion/meter³ that corresponds to 28,5 % of Turkey's flow potential. The first agreements on Euphrates-Tigris rivers in between Turkey and Iraq and Turkey and Syria were made in 1946 and in 1987, respectively. One of the most challenging issue in Euphrates-Tigris rivers is the dams which have been constructed during the project period of Southeastern Development project. Another discussion point comes from definition for</p>	<p>Özet Bu çalışmanın amacı özellikle son dönemlerde Türkiye, Suriye ve Irak arasında yaşanan gerilimin su kaynakları üzerinde yaratacağı etkiyi ve 2020'li yıllarda suya olan talebin artması ile mevcut anlaşmaların gündemdeki yerini koruyamayacağı hipotezini derinlemesine analiz ederek uluslararası anlaşmalar dışında suyun etkin hangi yönetim metodlarıyla yönetilmesi gerektiğini tespit etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere ikincil kaynaklardan yararlanılmış ve su konusunda çalışan kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlere yönelik yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Irak, Suriye ve Türkiye arasında doktrinlerin esasları bakımından ortak bir noktada birleşme ihtimali zayıf görünmektedir. Türkiye, Irak ve Suriye'de su sektöründe reform ihtiyaçları ve alınacak tedbirler neler olduğu sorusu incelenecek olursa, en temel reform ihtiyacı Fırat ve Dicle su kaynaklarının tüm havzayı kaplayan bir yönetim anlayışına sahip kılınması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Üç ülke arasında işbirliği geliştirmede oluşturulacak danışma mekanizmaları sınırşan suyun etkin</p>

¹ Dr, Ankara Development Agency, Business Development and Strategy Unit, cserefoглу@gmail.com

² Associate Professor, Ankara University, Faculty of Language, History and Geography, Mutlu.Yilmaz@ankara.edu.tr

Euphrates-Tigris rivers from both sides. Turkey sees Euphrates-Tigris rivers as "Transboundary water" by highlighting three countries only negotiate it while Both Syria and Iraq defines it as "International water".

In general, it is quite important to make a collaboration process among three countries regarding cooperation and **good governance**. The action plans to be prepared for the future of the region needs to be prepared by a **wide range of stakeholders**. This will enhance cooperation among countries and facilitate financial contribution of relevant institutions on water management.

Key words: Transboundary water; Euphrate-Tigris rivers; South Eastern Anatolia Project; Cooperation

[\(Extended English summary is at the end of this document\)](#)

bir şekilde yönetiminde önemli bir role sahip olabilir.

Anahtar Kelimeler: Sınırşan su; Fırat-Dicle nehirleri; Güneydoğu Anadolu Projesi; İşbirliği; Jeopolitik

5

6

1. Giriş

7

Braun (2005) tarafından ifade edildiği gibi suya verilen anlam ve önem, sosyal, dini ve kültürel etkenlere bağlı olarak kişiden kişiye değişebilmektedir, Hintliler için tüm sular kutsanmışken, İslam dini ise suyun temiz olmasında ısrar etmektedir. "İnsan Hakları Temel Evrensel Bildirgesi" kapsamında su her bir şahsın temel hakkı olmasının ötesinde yaşamın gitgide vazgeçilmesi olmaktadır. Dünya nüfusunun hızla artması paralelinde, nüfusu besleyecek tükenebilir su kaynakları ve günümüzde önemi iyice artan iklim değişikliklerinin bir sonucu olarak, dünyanın birçok bölgesi yakın dönemde kuraklık tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Bunun sonucu olarak meydana gelebilecek çatışmalar şimdiden kaygı verici hale gelmiştir. Üstelik, dünya nüfusunun neredeyse yarısının sınırşan nehir havzalarından gelen suyu paylaştığı gerçeği çok az insan tarafından bilinmektedir (Rowland, 2005). Birleşmiş Milletler (BM) raporuna göre, 2025 yılına kadar dünya nüfusunun yarısı tatlı suya erişim sorunuyla karşı karşıya gelecek ve suya olan talep gitgide artacaktır. Ülkeler bağlamında ele alındığında ise birden fazla ülke sınırından geçen su bir çatışma ortamına dönüşebilmektedir. Çatışma ortamını önlemek için ülkeler uluslararası temel sözleşmeler ışığında hareket etmektedirler. Almanya, Avusturya ve İsviçre sınırlarını kapsayan Constante Gölünde 1841 yılında Ren bölgesi için Fransa, Baden bölgesi için Almanya ve bazı İsveç kantonları arasında yavru somonun korunmasına yönelik bir uluslararası antlaşma yapılmıştır (Schröder, 2005).

23

Türkiye hidrolojik olarak 26 havzaya ayrılmış olup bu havzalardan beş tanesi sınırşan sular kapsamındadır (Yıldız ve Özbay, 2009); Bunlar, Meriç-Ergene Havzası, Ası Havzası, Çoruh Havzası, Aras Havzası ve son olarak Fırat-Dicle Havzası'dır. Bu havzalar Türkiye'nin kuzeybatı, kuzeydoğu ve güneydoğu kesimlerinde yer almaktadır. Örneğin, Türkiye'de Ası Havzası'nın (Hatay) toplam su potansiyeli 1,17 milyar m³/yıldır. Diğer yanda, Çoruh ve Aras havzalarının su potansiyelleri sırasıyla, 6,30 milyar m³/yıl ve 4,63 milyar m³/yıldır.

30

31

Fırat havzasının ve Dicle havzasının yıllık ortalama su potansiyelleri sırasıyla 31,61 milyar m³ ve 21,33 milyar/m³ olup Türkiye memba ülke konumundadır. Zeitoun ve Warner (2006) tarafından

32

33 yapılan bir araştırmada, GÜneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile yapılan yatırımlar sonucu
34 Türkiye'nin suyun kullanımında üstün hale geldiği tespit edilmiştir. Fırat ve Dicle  lke su
35 potansiyelinin % 28,5'lik bir payımsahiptir (Yıldız ve  zbay, 2009). Fırat ve Dicle sınıraşan suları
36 ile ilgili ilk antlaşma 1946 yılında Türkiye ve Irak yetkili temsilcileri arasında imzalanarak 5 Eylül
37 1947 tarihinde 5130 sayılı kanun ile y r rl ge girmiştir (Türkiye-Irak Protokolü, 1947). İmzalanan
38 protokolün en önemli yönü, Dicle-Fırat Havzasında su kaynaklarından istifa edilebilmesi için
39 barajların yapılmasının zorunlu olduğu ve baraj yapımı için havzadaki en uygun fiziki koşulların
40 Türkiye toprakları içerisinde bulunmasının teyidi olmuştur. Türkiye-Suriye arasında 17 Temmuz
41 1987 tarihinde imzalanan ve 10 Aralık 1987 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Türkiye
42 Cumhuriyeti ile Suriye Arasında Ekonomik İşbirliği Protokolü kapsamında "Atatürk Barajı
43 rezervuarının doldurulması sırasında ve Fırat sularının   lke arasında nihai tahsisine kadar, Türk
44 tarafı, Türkiye-Suriye sınırından yıllık ortalama olarak 500 m³/sn'den fazla su bırakmayı taahhüt
45 eder" hükmi getirilmiş, ayrıca aylık akışın belirtilen düzeyin altına düşmesi halinde müteakip ayda
46 farkın telafi edilmesi hükmi getirilmiştir (Türkiye-Suriye Protokolü, 1987). Bununla birlikte, Fırat-
47 Dicle Nehriini kullanan tüm ülkeler tek tarafı olarak su gücü potansiyelini artırmak ve sulanan tarım
48 alanlarını genişletmek için durumların g c lendirmeye çalışmışlardır. Türkiye ile Suriye arasında 1987
49 ara protokolü, 2001 ortak bildiri, 2003 uygulama protokolü, 2009 yılında su kaynaklarının etkin
50 kullanımı konusunda mutabakat metni imzalanmıştır. Türkiye ile Suriye arasında tartışmalı konular
51 prosedürler üzerinde herhangi bir uzlaşmaya varılamamış olması, Fırat-Dicle'nin tek bir akarsu
52 sistemi üzerinde şekillenip şekillenmediği ve İlsu Barajı'nın inşaasına yöneliktir (Kıbaroğlu ve
53 Scheumann, 2011). Suriye-Irak tarafında ise suyun miktarı konusunda bir ortak antlaşma
54 bulunmamakla birlikte, yeraltı suları her iki ülke tarafından aşırı kullanıma maruz kalmakta ve
55 koruma ve iyileştirme politikaları zayıf kalmaktadır.

56
57 Fırat ve Dicle Nehirleri üzerinden günümüze kadar komşu ülkeler arasında geçerliliğini koruyarak
58 somut uygulama adımlarına dönüşmüş bir antlaşma imzalanamamıştır. Her bir ülke, söz konusu
59 nehirlerden faydasını azami düzeye çıkarmak için çeşitli yatırımlar gerçekleştirmektedir. Özellikle
60 Türkiye tarafından Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde yapılan hidroelektrik santraller diğer ülkelerin
61 şiddetle karşı çıkmasına neden olmaktadır. Bu yüzdedir ki uluslararası düzeyde su konulu yapılan
62 toplantılarda Irak ve Suriye tarafından Türkiye'nin yürütmüş olduğu politikalar konusunda aleyhte
63  alışmalar yürütülmektedir. Bunun yanısıra, bölgedeki politik ve siyasi nedenler kadar ekonomik
64 nedenlerden kaynaklı demografik yapıdaki değişim, kuraklıktan en fazla etkilenecek havza olması
65 bakımından yağış miktarındaki ciddi azalaşların olacağı beklentisi gibi birçok unsurdan dolayı Fırat
66 ve Dicle Havzaları hem sınırı bulunan ülkeler hem de başka aktörler arasında kısa ve orta dönemde
67 bağlayıcı antlaşmalar yapılmadığı taktirde çatışma riski ihtimalini içinde barındırmaktadır.

68
69 **2. Amaç**

70 Bu çalışmanın amacı Fırat ve Dicle Nehir havzasına sınırı bulunan Türkiye, Irak ve Suriye arasında
71 mevcut siyasi konjonktür ekseninde yaşanan gerilimin su kaynakları üzerinde yaratacağı etkiyi
72 derinlemesine incelemek ve orta ve uzun dönemde iklim değişikliğinden kaynaklı yağış miktarındaki
73 azalaş, suya olan talebin artması ve havzada söz sahibi olmak isteyen aktör sayısındaki değişim
74 sonucu ne tür yeni antlaşmalar yapılması gerektiğini politik, ekonomik ve çevresel tüm boyutları
75 yansıtacak şekilde incelemektir.

76 **3. Yöntem**
77 Araştırma ikincil kaynaklara ve yarı yapılandırılmış mülakatlara dayanmakta ikincil kaynaklar
78 kapsamında dünya literatüründe yapılmış örnek çalışmalar, başarı ve başarısızlıkla sonuçlanmış
79 antlaşma örnekleri aktarılmıştır. Ayrıca, yarı yapılandırılmış mülakatlar yolu ile başta Dışişleri
80 Bakanlığı olmak üzere, sırasıyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve konu ile ilgili düşünce
81 kuruluşları ve  niversiteler ile gözlem ve mülakat dayalı görüşmeler yapılarak Dicle ve Fırat

82 nehirleri, Türkiye-İrak ve Suriye bağlamında incelenmiştir. İstatistikler başta Birleşmiş Milletler,
83 FAO ve TÜİK gibi kurumlardan alınmıştır. Her bir mülakat süresi yaklaşık 60-120 dakika aralığında
84 olmuştur. Mülakat 3'ü kamu, 3'ü üniversite ve 3'ü de sivil toplum kuruluşu olmak üzere 9 kişi ile
85 gerçekleştirilmiştir.

86 3.1. Örneklem

87 Çalışmada temel olarak iki yöntem üzerinden gidilmiştir. Bunlardan ilki "maksimum çeşitlilik
88 örneklem modeli'dir. Bu örnekleme büyüklüğünde seçilen kişilerin maksimum çeşitliliğe sahip
89 olması temeldir. Bu bağlamda, üç temel bileşen olan kamu, üniversite ve sivil toplum kuruluşunun
90 hedef kitleyi oluşturması konu hakkında farklı bakış açılarını yaklamak bakımından maksimum
91 çeşitliliği sağlamaktadır. Bu örneklem yönteminin seçilme nedenlerinden biri ise kamu, üniversite, ve
92 STK'dan temsilcilerin aynı konu üzerinde görüş farklılıkları olup olmadığını tespit edebilmektir.

93

94 Örneklem yöntemlerinden ikincisi kartopu yöntemidir. Kartopu yöntemini, araştırma yapılan konu
95 hakkında bilgi ve donanımına sahip kişilerden konu ile ilgili kimlerin olabileceğine ilişkin bir süreci
96 gerektirir. Katz (2006), kartopu yönteminin birkaç yanlılığı içerisinde barındırdığını ifade etmiştir.
97 Örneğin, mülakat yapılan kişi bir çok bağlantıya sahipse, doğrudan bu kişiler örneklem içerisinde yer
98 alabilmektedir.

99 3.2. Yarı Yapılandırılmış Mülakat

100 Yarı yapılandırılmış mülakatta, araştırmacı mülakat esnasınca sormak istediği spesifik konu ile ilgili
101 bir kaç soruyu içermektedir. Yarı yapılandırılmış mülakatta, sorular statik olacağı gibi dinamik bir
102 şekilde alınabilmektedir. Mülakatı gerçekleştirecek olan kişinin ek sorular sorabilmesine veya ankete
103 yanıt veren kişinin daha derinlemesine cevap verebilmesine olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra,
104 sorular mülakat yapılacak kişiye bağlı olarak esneklik gösterebilecektir. Örneğin, politika yapıcı bir
105 kuruluşa daha çok su politikaları ile ilgili sorular sorulmakta iken düşünce kuruluşlarına yönelik
106 mülakatlar hem politika hem de mevcut politikaların dünya su politikaları ekseninde konumlandığı
107 yer üzerine gerçekleşmiştir. Anketi yanıtlayanlar temsil ettiği kurum ve kuruluşlara göre Kamu (K),
108 Üniversite (Ü) ve sivil toplum kuruluşu (S) şeklinde sınıflandırılmıştır.

109

110 Tablo 1. Yarı Yapılandırılmış Mülakatların Yöntemi Ve Tarihleri

Mülakat Yapılan Kişinin Temsil Ettiği Kurum	Uzmanlığı	Mülakat Aracı ve Yöntemi	Mülakat Tarihleri	Kodu
Hidropolitik Akademi	Su politikaları konusunda çalışmakta olup, Fırat ve Dicle nehirlerine yönelik makaleleri ve yazıları bulunmaktadır	Yüzyüze mülakat	22.04.2016	S1
Dış İşleri Bakanlığı	Sınırşan sular konusunda uluslar arası müzakerelere Türkiye adına katılmaktadır	Yüzyüze mülakat	28.04.2016	K1
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	Fırat ve Dicle havzasının yer aldığı sınırşan su konusunda çalışmalar yürütmekte	Yüzyüze mülakat	23.05.2016	K2
Harran Üniversitesi	Güneydoğu Anadolu projesinde Fırat-Dicle ile ilgili çalışmaları bulunmaktadır	Yüzyüze mülakat	27.05.2016	Ü1
Ortadoğu Stratejik	Fırat ve Dicle özelinde çalışmalar yürütmektedir	Yüzyüze mülakat	06.06.2016	S2

Araştırmalar Merkezi				
Ankara Kalkınma Ajansı	Su konusunda ABD'de yapmış olduğu bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır	Yüzyüze mülakat	15.06.2016	K3
Kuzey Irak Koya Üniversitesi	Fırat ve Dicle nehirleri konusunda çalışmaları bulunmaktadır	E-posta yoluyla sorular sorulmuştur	06.07.2016	Ü2
Okan Üniversitesi	Fırat ve Dicle özelinde çalışmaları bulunmaktadır.	E-posta yoluyla sorular sorulmuştur	06.07.2016	Ü3
Alman Kalkınma Enstitüsü	Fırat ve Dicle özelinde çalışmaları bulunmaktadır.	E-posta yoluyla sorular sorulmuştur	28.07.2016	S3

111

112

3.3. Veri Analizi

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

3.4. Güvenirlilik

135

136

137

138

139

140

141

Bilimsel çalışmalarda toplanan verilerin doğruluğu ne kadar fazla olursa araştırmaya yapacağı katkı o oranda olmaktadır. Bu yüzden, çalışmada güvenirliliği sağlamak adına, görüşme yapılacak kişilerin kendilerini rahat hissedebilecekleri görüşme yapılan ortamın ayarlanması araştırmacının objektifliği açısından önem arz eder. Bu bağlamda, araştırmacı, topladığı verilerin gizliliğini vurgulayarak, bilgilerin hiçbir şekilde başka maksatla kullanılmayacağı güvencesini vermesi, görüşme notlarının hiçbir şekilde yanlış anlaşılmaya veya yorumlamaya ihtiyaç duyulmayacak şekilde ses kaydı cihazı ile kayıt altına alınması ve ilgili notların tutulması çalışmamızda titizlikle yerine getirilmiştir. Çalışmada

142 yüzyüze görüşme yöntemi tercih edilmekle birlikte, gerek kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda
143 gerekse sosyal medya aracılığıyla yeni kişilere ulaşılması sağlanmıştır.

144 4. Bulgular

145 4.1. Doktrinler, Sınıraşan Su ve Uluslararası Sulara İlişkin Bulgular

146 Su konusunda uluslararası kabul gören doktrinler sözkonusu olup, ülkeler, memba veya mansap
147 ülke olma durumlarına göre kendilerini bu doktrinler çerçevesinde konumlandırmaktadırlar. Türkiye
148 açısından düşünüldüğünde, en uygun doktrinlerden birisi Harmon doktrini olup, bu doktrin altını
149 çizdiği nokta, memba ülkesinin, sınırlarından geçen suyun tüm kullanım haklarına sahip olmasıdır.
150 Nitekim, Ghosh and Bandyopadhyay (2009) Harmon doktrinini “Benim çatıma düşüyorsa, o benimdir”
151 şeklinde tanımlamışlardır. Bununla birlikte, Fırat ve Dicle Nehir havzaları bağlamında, Türkiye
152 hakça ve makul kullanım doktrinini doğrultusunda hareket etmeye çalışmaktadır.

154 Fırat ve Dicle nehirlerini doktrinler bakımından inceleyen soruda, S1'e göre, “3 aşamalı Türkiye planı
155 1984'de önerilmesine rağmen bugüne kadar kabul görmemesi nedeniyle bölgede ilerleme sağlanamıştır. Son olarak,
156 ülkelerin su bakanlarının biraraya gelerek başlatmaya çalıştıkları su verisi değişimi ve akım ölçüm istasyonları
157 kurulması niyeti (2014) yaklaşık 30 sene geç kalmış bir niyet olarak ortaya çıkmıştır.” K2 ise; “Türkiye sınırlı
158 egemenlik doktrinine göre hareket etmektedir. Türkiye'ye yakıştırılan ise mutlak egemenlik doktrini. Aşağı
159 kıyıdaş petrolü kullanıyorsa biz de suyu kullanıyoruz. Ama bunu yaparken aşağı kıyıdaş ülkeyi susuz bırakıyoruz.
160 Akılcı bir yaklaşım Türkiye için söylenebilir. Demirel aşağı kıyıdaşlar petrolü nasıl kullanıyorsa bizde suyu o
161 şekilde kullanabiliriz demiştir. Bununla birlikte aşağı kıyıdaşlara asla zarar vermeyeceğiz. Türkiye'nin karşı
162 olduğu şey toprağın kirlenmesidir. Sınıraşan su da halkın katılımının nasıl sağlandığı Türkiye-İrak ve Suriye
163 arasındaki en büyük problemdir. Irak ve Suriye kamuoyundan nasıl geri bildirim alabileceğimizi kocaman bir soru
164 işareti olarak karşımızda durmaktadır.” şeklinde bir ifade bulunmuştur. Görüldüğü gibi, Türkiye'nin
165 uyguladığı tutumu ifade eden S1 ve K2 mutlak egemenlik doktrinine atıfta bulunurken, akademik ve
166 Irak'taki durum bakımından olaya yaklaşan Ü2 ise farklı bir yaklaşım sergileyerek “Türkiye eşitliği,
167 rasyonel ve optimum su kaynaklarına dayalı bir doktrin benimseyip, buna dayalı olarak her bir nehir kıyıdaşın
168 gerçek su ihtiyacının bilimsel olarak belirlenmesini önermektedir. Ancak, bu doktrin, Irak ve Suriye açısından şu
169 anda kabul edilebilir görülmemektedir. Bunun yerine, Irak ve Suriye, daha basit bir doktrine bağlı olmak
170 istemektedirler.” Ü3'ün Kibaroglu (2012)'deki araştırmasına atıf içeren ifade de yer aldığı gibi “Suriye
171 ve Irak Fırat üzerinde her ülkenin kendi su ihtiyacını belirlemesi temelinde acil bir paylaşım anlaşması yapılması
172 konusunda ısrar etmektedir. Öte yandan, Türkiye ise yalnızca iki ya da daha fazla ülke arasında sınır yapan
173 nehirleri uluslararası nehirler (sular) olarak nitelendirmekte, Fırat ve Dicle'yi Türkiye, Suriye ve Irak'ın egemenlik
174 alanlarından geçen tek bir sınıraşan Nehir sistemi olarak değerlendirmekte ve bu suların adil kullanım esasına
175 dayalı tahsisini savunmaktadır.”

176 4.2. Fırat ve Dicle Nehirlerinin Öneme İlişkin Bulgular

177 Hem Fırat hem de Dicle Nehirleri Türkiye'de doğmakta olup Suriye ve Irak'a geçmektedir. He iki
178 nehirde de Türkiye memba ülkesi olup, Irak ve Suriye ise mahsup ülkelerdir. Fırat ve Dicle
179 Nehirlerini konu alan ülke çalışmaları 1950'li yıllardan sonra ağırlık kazanmakta olup özellikle
180 Türkiye GAP çalışmaları ile ön plana çıkmış olup, nitekim proje kapsamında yapılan bir çok baraj
181 diğer mahsup ülkelerin eleştirilerine neden olmuştur. Fırat nehri konusunda üçlü bir ortak uzlaşma
182 oluşturulamamış, Suriye ve Irak'ın suyu aşırı kullanımları sözkonusudur. Fırat ve Dicle Nehirlerinin
183 Türkiye açısından önemine bakıldığında, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri Fırat Nehri'ne yönelik
184 etütlerin başladığı görülmektedir. Fırat ve Dicle Nehirleri'nin Türkiye açısından öneminin
185 incelendiği soruda, S1 iklim değişikliği, gıda güvenesi ve bölgesel istikrara vurgu yaparak, “Fırat ve
186 Dicle Türkiye için olduğu kadar bölgenin barış ve istikrar için taşıdığı önemden gelir. GAP bölgede gıda güvenesi
187 açısından tek entegre proje olma özelliğine sahip olup, su kaynağı ise Fırat ve Dicle Nehirleri'dir. İklim değişimi
188 etkisini gösterdiğinde tüm bölge Dicle ve Fırat üzerindeki barajlarda toplanan suyun en verimli şekilde
189 kullanılmasına muhtaç olacaktır.” şeklinde görüşünü yansıtırken, K1 Türkiye'deki su kaynakları ve
190

191 termik santraller açısından önemine değinerek, “Türkiye'deki su kaynaklarının % 60'dan fazlasını Fırat
192 ve Dicle oluşturuyor. Fırat ve Dicle Nehirlerinin olmadığı bir düzlemde su ve enerji kaynaklarını incelemek lazım”
193 şeklinde görüş belirtmiştir. Barajların çoğu bu Nehirler üzerinde olup, bunların olmadığı bir planlamada
194 enerji ve su fakiri bir ülke olabilirdi.” görüşünü belirtmiştir. K3, S1 ile benzer doğrultuda, “İki nehirde
195 Türkiye'den doğmakta olup, azalan su kaynakları ve artan nüfus bakımından önemi her geçen gün daha
196 artmaktadır. Ayrıca, bölge de bulunan nehirler her zaman jeopolitik bir baskı unsuru oluşturmaktadır.” şeklinde
197 bir beyan ifade etmiştir. Kibaraoğlu (2012) çalışmasından yapılan alıntıda, Ü3, “Türkiye su politikası,
198 tarımsal üretimi artırma ve gıda güvenirlğini sağlama; sanayi, kentsel ve kırsal alanlardaki artan içme suyu
199 ihtiyacını karşılama; ithal enerji kaynaklarına bağımlılıktan kurtulma; ülke içindeki bölgesel, ekonomik ve sosyal
200 dengesizlikleri giderme; balkın hayat standardını yükseltme hedefleriyle tanımlanabilir.” ifadesi doğrultusunda
201 Fırat ve Dicle nehirlerinin Türkiye açısından önemine değinmiştir.

202 4.3. Fırat ve Dicle Nehirleri Açısından GAP'ın Öneme İlişkin Bulgular

203

204 Güneydoğu Anadolu Projesinde, Fırat ve Dicle Nehirleri düşünüldüğünde, en büyük güçlük ve
205 zorlukları neler sorusu yöneltildiğinde, çıkan sonuçlardan birisi S1 tarafından ifade edildiği şekliyle
206 “GAP'sız Dicle ve Fırat'ın ve Fırat'sız ve Dicle'siz ise bir GAP'ın düşünilemeyeceğidir”. S1'e göre; “GAP
207 Fırat ve Dicle konusunda Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı su yönetimi ile ilgili eleştirilerin temel kaynağı bir
208 projedir. Bir diğer deyişle, GAP'a Türkiye karar vermeden önce Mansap ülkeleri Türkiye'yi hiç eleştirmiyorlardı.
209 GAP bu işin başlangıcı olmuştur. GAP'sız Dicle ve Fırat ve Dicle ve Fırat'sız GAP hiç bir anlam taşımaz. Dicle
210 ve Fırat öylece akar, hiç bir şey olmaz. GAP'ın coğrafyası Dicle ve Fırat sularının en verimli bir şekilde
211 Mezopotamya toprağının berraya getirilmesine olanak tanıyan coğrafyanın adıdır. GAP'ta entegre proje olma özelliği
212 sulama ve enerji yatırımlarının birarada yürütülmesinden geçmekteydi. Ancak, enerji yatırımları tamamlanmasına
213 rağmen (bemen bemen) sulama yatırımları % 45 oranında tamamlandı. Bu yüzden toprağın korunması, çiftçinin
214 bilinçlendirilmesinde yeterince istenilen sonuçlar alınmadı. Bu durum GAP'taki sosyal faydaya öteleyen bir sonuç
215 olarak ortaya çıktı. Bu da bölgede gelişme ve kalkınma planlarını kısmen öteledi”. K1 ise, GAP'ın önemini şu
216 şekilde belirtmiştir; “GAP sadece 22 baraj ve hidroelektrik santral demek olmayıp atık su, sağlık, kadınları
217 istihdam olanakları gibi faaliyetleri içeren bir entegre proje olarak düşünülmelidir. Bu yüzden GAP'a bütüncül
218 olarak bakarsak sorunun cevabı farklı olacaktır. Olaya bölgesel kalkınma açısından bakmak icap eder. Fırat ve
219 Dicle incelendiğinde Fırat nehrindeki barajlar tamamlanmış olup, Dicle Nehri'nde ise İlsu barajı bitmek üzere.
220 Bu barajlar olmasaydı suyun akışı nasıl olurdu, bu incelenebilir. Ama sırf baraj ve hidroelektrik santral açısından
221 bakıldığında faydalarının çok fazla olduğu söylenebilir”. K2, K1 ile benzer görüşleri paylaşarak “En büyük
222 hidroelektrik üreten barajları bu bölgede bulunmaktadır. Havza ve bölge için elektrik üretimi sağlayan yapılarıdır.
223 Komşuların petrolü var, biz de elektrik üretiyoruz. 1946 Irak ile yapılan anlaşmada, Irak'ın sen barajı yap ben
224 parasını vereyim demesi, bunun sonucunda topraklarımız sulama istediğini görüyoruz. Kuzey Kore ve Güney Kore
225 örneğine bakmamız lazım. İki ülke arasında korku yaratan olay, barajların kapakların kapanmasından ziyade
226 açılmasının sıkıntı yaratacağı düşünülmekteydi” görüşünün ardından GAP'ın zorluğuna dikkat çekerek bölge
227 ülkelerinin ortak bir zemine bulunma olasılığının güçlüğüne değinmektedir; GAP'ın zorluğu, her üç ülke içinde
228 stratejik olup aynı amacı taşımaktadır. Her ülke bölgede buğday üretmek istiyor. Sanal su kavramı bölge için
229 sökmeydi. Türkiye daha az öncelikli olsa bile buğday politikalarının çiçek için terkedilemeyeceğini düşünüyorum.
230 Bölge de suyun önemli oranda israfı söz konusu olup, Irak'ı su tasarrufu konusunda ikna edemeyiz. Güven ve
231 yumuşak yaklaşım gerekmektedir. Türkiye hidroelektrik projelerini gerçekleştirilmektedir. Türkiye teknolojik olarak
232 yatırımlar yapmakta, sulama sistemlerini geliştirmekte, atık suya yönelik projeler yürütmektedir. Miktar ve kalite
233 açısından aşağı kıyılara zarar verecek hiç bir yatırım Türkiye yapmamaktadır. Diğer bölgeler ise toprakların
234 tuzlanması ve kayıpları konusunda hiç bir şey yapmamaktadır”. S2'de GAP'ın faydaları arasında suyun
235 regüle edilmesi sonucunda sel riski ihtimalinin azaldığını vurgulayarak “Başta sel'i söylemek gerekir.
236 Fırat ve Dicle Nehirleri, kar beslemesinden dolayı Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında zirve yapmaktadır.
237 Barajların yapılmasının en büyük faydası suyu regüle ederek düzenli bir şekilde akmasını sağlamıştır. Barajlar
238 olmasaydı, Suriye ve Irak sel tehlikesi altında kalabilirdi. Ortak faydanın paylaşımının benimsenmesi Ortadoğu'nun
239 yararına olur. Bunu da ancak ve ancak etkin su yönetimi ile yapabiliriz. İsrail 90 ton kişi başı yıllık su kullanımı

240 *olmasına karşın dünyadaki su verimliliği en yüksek olan ülkelerden birisidir*". Ü2 kamu ve sivil toplumdan
241 farklı olarak, GAP'ın güçlüklerinin 3 başlık altında toplanacağını altını çizmiştir; Bunlar ise "1.
242 *Yönetim. Bu iki ülkede güvenlik konuları düzenlenmemiştir, Bu yüzden nehir ve onların barajlarını yönetmek*
243 *kesinlikle zor olacaktır. Güvenlik konuları Türk topraklarına girmek için kuzey sınırını geçmeyi hızlandırır*
244 *felaket kaçınılmaz olacaktır. 2. Kirlilik. Kirlilik yönetimle paralel durmaktadır. İki nehirin kıyıdaş ülkelerindeki*
245 *(başlıca Suriye ve Kuzey Irak) etkin bir yönetimin eksikliğinden dolayı aşağı kıyıdaş ülkeleri daima sıkıntı*
246 *yaşayacaklardır. Yakın bir zamanda Iraklılar için insani bir felaket olacaktır. Çünkü bu tür kirlilikler sudan*
247 *kaynaklı hastalıklara sebep olabilecektir. 3. Güvenlik. Terörist saldırılar ve barajların mülтанlar tarafından*
248 *kontrol altına alınması aşağı kıyıdaş bölgelerdeki çevresel tabiriata neden olabilecek su akışındaki değişimlere sebep*
249 *olabilir*".

250

251

4.4. Fırat ve Dicle Nehirlerinden Kaynaklı Çatışma Riskine İlişkin Bulgular

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

Suriye ve Irak'taki istikrarsız durum açısından bakıldığında, Fırat ve Dicle Nehirleri'ni bekleyen tehlikeleri analiz eden soruda, kamu kesiminden anketi yanıtlayanlar, Suriye'deki istikrarsızlık durumunun ileriki süreçte Türkiye, Irak ve Suriye arasında ciddi bir anlaşmazlığa neden olmayacağı görüşünde birleşirken, sivil toplum kuruluşlarından katılanlar, özellikle son dönemde konjktörel değişmelerin paralelinde yeni devletçiklerin çıkarılmak istenmesine bağlı olarak, yeni aktörlerin de Dicle ve Fırat suları hakkında hak iddiasında bulunabileceklerini dikkat çekmişlerdir. S1'e göre Suriye'deki istikrarsızlık iki konuda Dicle ve Fırat'ı etkileyebilir. "Bu istikrarsızlığın sonucunda haritada yeni ülkelerin çıkması durumunda Dicle ve Fırat nehirleri sınır oluşturan nehir olma özelliğine sahip olabilir". Şu anda sınırsız nehirlerdir. Bunun yanı sıra Dicle ve Fırat su denkleminde yeni aktörlerin eklenmesi denklemin çözümünü zorlaştırabilir". Ü1'de S1 ile benzer bir tutum göstererek çekincelerini dile getirmiştir. "Öncelikle Suriye ve Irak da hangi devletlerin egemen olacağına bakmak lazım. Acaba Suriye ve Irak ta yaşayanların söz sahibi olduğu bir yönetim olacak mı? 3. Dünya savaşının temelinde su ve gıda güvenliği olacaktır. Kaynakların paylaşım konusu ve anlaşmalar yada anlaşamamalar nedeniyle, ciddi krizler beklenmelidir" (Ü1). Kamu kesimi Sivil Toplum Kuruluşlarını temsil edenlerin aksine bir sorun yaşanacağı görüşünde olmayıp, K1'e göre, "Kişisel fikrimi söylemem gerekirse bir tehlike görmüyorum. Geçmişten günümüze izlediğimiz politikalar aynı olup, Fırat ve Dicleyi çatışma unsuru görmeyip, insani boyutunu öne çıkarmayı yeğliyoruz. Tabiki Türkiye tarafından gösterilen siyasi iradenin karşı taraf ülkeleri açısından da benzer şekilde gösterilmesi gerekir. Konuyu öncelikle teknik bağlamda ele almalyız. Fırat ve Dicle konusunda sığın sürdürülebilir yönetiminde ülkeler teknik olarak yaklaşmak durumundalar. Daba sonrasında ise siyasi iradeye sunulmalıdır. Dolayısıyla ülkelerin ortak bir platformda birleşmeleri gerekmektedir" (K1).

Fırat ve Dicle özelinde bölgesel su anlaşmazlıklarının küresel çatışmaya dönüşme riski hakkında ki görüşleri sorulduğunda, mülakat yapılanların çok büyük çoğunluğu herhangi bir çatışma riskine ihtimal vermemişlerdir. Hatta bu argümanlarını geliştirirken, tarihte de su anlaşmazlığından kaynaklı bir çatışmanın ortaya çıkmadığını bundan sonra çıkma ihtimalinin ise düşük olduğuna vurgu yapmışlardır. S1'e göre, "Risk var olmasına rağmen oldukça düşük bir ihtimale sahiptir. Bölgede su anlaşmazlıkları var olan diğer anlaşmazlıkların tetikleyicisi olarak var olma potansiyeli taşır. Bu nedenle küresel bir çatışma yerine küresel güçlerin bölgedeki çatışmalarına bir araç olabilir" şeklinde ifade ederken S2'de S1 ile benzer bir görüşte birleşerek "Su savaşlarının literatürdeki yerini ampirik olarak inceleyen Oregon Eyalet Üniversitesi'nden Aron Wolf ve ekibi sığın çatışmadan ziyade barış aracı olduğu söylemini ileri sürmektedir. Tarihsel olarak bakıldığında su savaşlarına ancak Sümerler döneminde rastlanmaktadır. Bununla birlikte, savaşların tamamen olmayacağı söylemi çıkarılamaz. Çünkü, artan nüfus, tüketim alışkanlıklarındaki değişim ve su kaynaklarının sınırlı olması çatışma ihtimalini her zaman gündemde tutabilir" şeklinde ifade etmiştir (S2). Üniversite temsilcileri de kamu ile benzer görüş sergiliyor olup, Ü2'ye göre çatışma riski bulunmamaktadır. "Çünkü, üçüncü taraf ülkeler Dicle ve Fırat Nehirlerine sınırsız olan ülkeler ile kendi politik, ekonomik ve diğer stratejilere sahiptir. Tersine, işbirliği için potansiyel bir şans bulunmaktadır. Nasıl mi? Suriye sivil savaş sonrası yeniden inşa mekanizmasına başladığında Türkiye'nin bu yeni inşa sürecinde taraf

289 *olduğunu görüp şaşıracağı, bu yüzden de su arz konusunda cömert davranacaktır. Irak ta diğer yandan daha fazla*
290 *su alacaktır, daha sonra ise üç ülke birbirlerine ne kadar ihtiyaçları olduklarını görecektir” (Ü2).*

291

292 4.5. İşbirliği ve Yönetime İlişkin Bulgular

293

294 Türkiye’de su kaynakları yönetimi konusunda atılması gereken adımlar neler olduğunu analiz etmeye
295 yönelik yöneltilen soruda, Türk yetkililer ve akademisyenlerin ortak bulunduğu nokta, su kaynakları
296 yönetiminin sadece Türkiye ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda diğer iki ülkeninde su kaynakları
297 konusunda işbirliğine gitmesi şeklinde olmuştur. Suyun siyasi gelişmeler dışında tutularak, diyalogun
298 sürekli açık tutulması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede, enerji ve tarımı da içerecek
299 şekilde su taleplerinin karşılanmasına ek olarak nehir ekosistemi için gerekli akışların sağlanması ve
300 havza bazlı su geliştirme projeleri için kıydaşların ortak çabalarıyla planlama ve yönetimin birlikte
301 değerlendirilmesi ve eşgüdümlü hale getirilmesi benimsenmektedir.

302 K1, konu ile ilgili, Irak, Suriye ve Türkiye’nin farklı kategorilerde olduğunun altını çizerek “aynı
303 şartlarda olmasak bile, Türkiye’de altyapıya yönelik direktifler çıkarılmaya başlanmıştır, ve çıkarılma ihtiyacı
304 bulunmaktadır. Sınırşan sularda aşağı ve yukarı kıydaş ülkenin aynı amacı benimsemesi gerekir. Örneğin,
305 Bulgaristan ve Türkiye’yi ele alırsak, AB direktiflerine rağmen, Bulgaristan gerekli önlemleri almadığından Türkiye
306 tarafında sel baskınları olabilmektedir. Uluslararası anlaşmalar 1997 BM sözleşmesi ile yürürlüğe girdi” (K1).

307 Ü2 ise ülkeler arasında oluşturulmuş olan komitenin aktivite etmesine vurgu yaparak doğru veri
308 tutulmasına yönelik altyapı çalışmalarının önemine değinmiştir; “1. Üçlü birleştirilmiş komiteyi aktive
309 etme, fakat akademisyenlerin ve uzmanların dahil olacağı daha geniş bir spektrum. Ayrıca, Kürdistan Bölgesel
310 Hükümetinin nehir ülkeleri arasında bir köprü olan de-facto rolünü hafife almayın. 2. Üç farklı yerleşim yerinde
311 nehir su okuyucuları inşa etme: a. Nehirlerin başında, b. Üç Nehir kıydaş ülkenin sınırlarında c. her bir ülkenin
312 sınırının bittiği yerde. Bu basamak her bir ülke tarafından kullanılan su miktarı bakımında tam bir veri
313 sağlayacaktır” (Ü2). Kibarç (2012) ise çalışmasında, su yönetiminin etkin yönetimi ile ilgili su

314 görüşleri paylaşmaktadır; “Kötü yönetim, bilinçsiz kullanım, aşırı tüketim ve süregelen kuraklık koşullarından
315 dolayı oluşan su kaynakları yetersizliğiyle ilgili sorunlar ancak nehir havzası seviyesinde tüm kıydaşların dahil
316 olduğu bir süreç içerisinde çözülebilir. Siyasi gelişmeler ne olursa olsun, su diyalogu açık kalmalıdır. Su sektörünün
317 (enerji ve tarım) taleplerinin karşılanmasına ek olarak nehir ekosistemi için gerekli akışların sağlanması ve
318 ekosistemin korunması için su geliştirme projelerinin havza bazında uyumlaştırılması, bunun için de kıydaşların
319 ortak çabalarıyla planlama ve yönetimin birlikte değerlendirilmesi ve eşgüdümlü hale getirilmesi gerekmektedir”.

320 S1 ise kurumsallaşmanın zayıf yapısına dikkat çekmekte, ve katılımcı anlayışın güçlendirilmesine vurgu
321 yapmaktadır. “Önceleyecek cevap verecek olursak, Türkiye’nin su yönetiminde yasal ve kurumsal boşluklarını
322 doldurduğunu görüyoruz. Ancak en temel eksiklik taban örgütlenmelerinde ve su kullanıcı örgütlerinin yönetsel ve
323 kurumsal yapılarındaki zayıf ortaya çıkmaktadır. Türkiye su yönetiminin en temel zayıflığının katılımcı
324 anlayışı yeterince içselleştirememiş olmasında buluyorum” (S1). S2 ise üç ülke arasındaki bütüncül çalışmalara
325 dikkati çekerek, “erozyonu önlemeye yönelik projeler, yağmur sulama sistemleri geliştirilmeli, kuraklığa dayanıklı
326 bitkilerin bölgede yetiştirilmesi gibi çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca, ortak havza yönetimi altında 3 ülke bir
327 bütüncül olarak ele alınmalıdır. Örneğin, özellikle Irak’ta buharlaşmadan dolayı ciddi kayıplar olmaktadır.
328 Buharlaşmayı önleyici yöntemlerin dünya örneklerinden yararlanarak bölgede gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır” şeklinde
329 bir görüş belirtmiştir (Ü2).

330

331 5. Tartışma

332

333 Irak, Suriye ve Türkiye arasında doktrinlerin esasları bakımından ortak bir noktada birleşme ihtimali
334 zayıf görünmektedir. Doktrinlerin dışında bir başka tartışma yaratan konu ise Fırat ve Dicle
335 havzalarının sınırşan su bağlamında mı yoksa uluslararası su niteliğindemi ele alınacak olmasıdır.
336 Sınır aşan su ve uluslararası su kavramlarının neyi ifade ettiği, Türkiye’nin bunlardan hangisini
337 kullanırsa stratejik olarak daha faydalı olur sorusuna, Türkiye tarafından sınırşan su kavramı

338 kullanıldığı, uluslararası kavramın daha eşitlikçi olup Nehir kıyıdaş ülkelerin dışındaki ülkeleri de
339 kapsadığı belirtilmiştir. Türkiye ile aynı görüşü paylaşan ülkeler arasında Brezilya, Çin, Guatemala ve
340 Kırgızistan gelmektedir. Dönem dönem ABD ile de benzer paylaşımlar olmaktadır. Dışişleri
341 Bakanlığı tarafından benimsenen görüşün, her ülkenin kendi topraklarından çıkan suyu kullanma
342 hakkına sahip olduğudur. Bununla birlikte, Türkiye şu ana kadar ne Irak'ı ne de Suriye'yi suyu
343 kullandırma bakımından zarar göreceği düzeye getirmemiştir. Belirtilen diğer bir husus ise Türkiye
344 yeni hidropolitik anlayışında bu kavramların dar kalıplarına sıkışmadan bölgede suyu barış ve istikrar
345 için kullanma politikasını cesurca devam ettirmesi olmuştur. Türkiye inovatif hidropolitik kavramını,
346 teknik hidropolitik kavramını geliştirebilirse bölgede bu kavramlar arasında sıkışmayan bir ülke
347 olarak suyu bir barış ve işbirliği için kullanabilecek tek ülke olacaktır.
348

349 Fırat ve Dicle Nehirleri ekonomik anlamda, Türkiye'nin sulanan tarımsal alanları ve elektrik üretimi
350 bakımından en önemli nehir havzalarını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, iklim değişikliğinin
351 havzaya olan etkileri, yapılan projeksiyonlar kapsamında Fırat ve Dicle Nehir havzalarının 2050'li
352 yıllarda % 40 oranında su kaybı yaşayacağı, bölgenin artan nüfus ihtiyacı doğrultusunda kuraklık
353 kaynaklı gıda güvencesi sorununun çıkma ihtimali, bölge ülkelerinin bu doğrultuda, sulanamayan
354 toprakları sulamaya açmak istemesi, enerjide dışa karşı bağımlılığın azaltılması bölgede öne çıkan
355 konular olarak yerini almaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye tarafından verilen 500 m³/s yıllık su
356 taahhüdünün devam edeceği konusunda K1 dışında ortak bir görüş bulunmaktadır.
357

358 GAP'ın güçlükleri bölge ülkelerinin uzlaşmaz tutumu düşünüldüğünde bir takım tehlikeleri
359 barındırmaktadır. Bunların başında, yönetim sorunu bulunmaktadır. Bölgedeki ekonomik, politik ve
360 sosyal istikrarsızlık suyun etkili yönetimini güçleştirmektedir. Özellikle Irak ve Suriye'deki politik
361 istikrarsızlık sonucunda uzun dönemli planlamalar yapılamamaktadır. Türkiye tarafında ise
362 Güneydoğu illerinde devam eden terör faaliyetleri işbirliği süreçlerini sekteye uğratan nedenler
363 arasında sayılmaktadır. Bunların yanı sıra nehirde meydana gelecek kirliliğe dikkat çekilmiş olup,
364 özellikle Irak ve Suriye'nin ciddi bir şekilde etkileeneceği varsayılmaktadır. Bütüncül bakıldığında ise
365 GAP'ın tüm bölge ülkeleri için fayda getireceği görüşü hakimdir.
366

367 Kamu kesimi ve üniversite temsilcileri ülkeler arasında sudan kaynaklı bir çatışma riski görmemekte
368 olup, geçmişte benzer durumların yaşanmadığını gelecekte de böyle bir ihtimalin düşük olduğuna
369 dikkati çekerken, düşünce kuruluşları ise daha farklı bir bakış açısı yansıtarak, iklim değişikliği,
370 çevresel tehditler, nüfus artış hızları, bölgesel istikrarsızlıkların görünürde sudan kaynaklı
371 çıkmamasına karşın, çatışma nedenlerinin temelinde sunun olabileceğine dikkat çekmişlerdir.
372 Nitekim, Plumer (2013), Suriye'deki iç savaşın en önemli nedenleri arasında iklim değişikliğini
373 görmüştür. Suriye tarihindeki en ciddi kuraklıklardan birisinin başgöstermesi ile birlikte, kırsal
374 alanlardan kentsel alanlara kontrolsüz gelişen göç sonucunda, işsizliğin sosyal bir kargaşayı
375 beraberinde getirdiğini, bu vb. nedenlerin politik istikrarsızlıkla içiçe geçmesi sonucunda ülkenin bir
376 savaş meydanına döndüğünün altını çizmiştir.
377

378 İşbirliği ve yönetim konusunda üç ülkenin de bütüncül bir strateji kapsamında hareket etmesi önem
379 arz ediyor. Geleceğe yönelik eylem planlarının sivil toplum kuruluşlarının içerisinde olduğu bir
380 yapının önceliğinde hazırlanması, gerek AB fonları gerekse ülkelerin su yönetimine yönelik yapacağı
381 finansal katkılar işbirliği mekanizmaları açısından önemlidir. Özellikle 1987 protoklünden sonra
382 oluşturulan teknik çalışma gruplarının hayata geçirilmesi, ülkeler arasında eşleştirme projelerinin
383 yapılarak iyi uygulama örneklerinin her üç ülkede de benimsenmesi havzanın geleceği açısından
384 ekonomik ve sosyal faydaları beraberinde getirecektir.
385

386 6. Sonuç ve Öneriler

387
388 Fırat ve Dicle konusunda üzerinde durulması gereken önemli hususlardan birisi de Dicle ve Fırat
389 Nehirlerinin sınıraşan su kapsamında mı yoksa uluslararası su niteliğinde mi ele alınmasıdır. Türkiye
390 uluslararası ortamlarda Fırat ve Dicle Nehirlerinin sınıraşan su kapsamında ele alınması şeklinde
391 diğer uluslararası ikna etmeye çalışırken, Suriye ve Irak ise tam bir tersi tutum izlemektedir. Nitekim
392 Birleşmiş Milletlerin su anlaşmasına Irak ve Suriye imza atıp parlamantolarından çıkarmalarına
393 karşın Türkiye dışarda kalmayı tercih etmiştir.

394
395 Türkiye tarafından 1984 yılında önerilen üç aşamalı plan halen dahi masada olup Türkiye hala bu
396 planı savunmaktadır. Üç aşamalı plan ayrıntılı incelendiğinde her üç ülke içinde ortak çıkarları
397 bulunmaktadır. Ayrıca, hükümetler düzeyinde bir diyalogun mümkün görünmediği bir ortamda
398 ETIC gibi gayri-resmi, profesyoneller seviyesindeki ikinci-yol girişimler danışma mekanizmaları
399 sınıraşan suyun etkin bir şekilde yönetiminde önemli bir role sahip olabilir. Üç ülke arasında işbirliği
400 geliştirmede, ETIC gibi resmi olmayan iletişim ağlarının kurulmasının teşvik edilmesi, su
401 uzmanlarının kendi aralarında kişisel ilişkilerinin geliştirilmesi, krizlerin üstesinden gelinmesine
402 yönelik teknik donanım kazandırılması, yasal engellerin tespit edilerek ortadan kaldırılması, açık ve
403 şeffaf bir veri ağının ülkelerde oluşturularak ülkelerin birbirine duyduğu güvensizlik ortamı ortadan
404 kaldırılmalı, teoride düşünülen şeylerin pratiğe dönüştürülmesi konusunda gerekli politik ve idari
405 altyapıların oluşturulması gerekmektedir.

406
407

408

EXTENDED ENGLISH SUMMARY

409 Many regions will increasingly face drought risk resulted from climate change since the world
410 population grow at an increasing rate and water resources, feeding the world population, are being
411 exhausted. This most likely leads to some conflicts in the future. Moreover, not many people know
412 the fact that almost half of the water consumed by people come from transboundary river basins.
413 Countries generally use two methods in the transboundary water management. Firstly, sharing the
414 main resource (trying cooperation forms), secondly, consolidating in favour of hegemon country
415 (no competition way, cooperation level is at minimum level or brutal competition).
416 On the other hand, pollution in the transboundary water might affect the other countries
417 negatively. In this way, the management of transboundary water plays an essential role.
418 Furthermore, the rivers crossing more than a few countries have strategic role and cause some
419 disagreements among countries. So an effective management system needs to be constructed in
420 order to protect the sustainability of water resources and welfare of population living in the river
421 basins. Euphrates and Tigris rivers were belong to Ottoman Empire before the outbreak of first
422 world war. Right after the war, it became transboundary water status as soon as the Ottoman
423 Empire collapsed.

424 The objective of this study is to find a convincing answer for the question of what kind of
425 transboundary water management techniques could be applied for the basins by deeply analysing
426 Euphrates-Tigris basins which across Turkey, Iraq and Syria in order to reach our aim and some
427 semi-structured interviews were conducted with policy makers and with think-tank institutions
428 who deal with water issues in Turkey. Also, the interviews made with water experts from Syria and
429 Iraq were analysed.

430 The research is based on semi-structured interviews, which analyse the good practices as well the
431 cases resulted in unsuccessfully and on the secondary sources. Within the scope of the interviews,
432 The experts representing public sector, universities and civil society organizations from Turkey,

433 Iraq and Syria were interviewed. The statistics used in the study have been taken by the United
434 Nations, FAO and TURKSTAT. Also, the protocols signed between countries were followed. The
435 duration of each interviews took between 60-120 minutes. In total, it was conducted with 9
436 respondents, which 3 of them is from the Universities, 3 from civil society organization and the rest
437 conducted with 3 public institutions. In particular, the institutions, the Ministry of Foreign Affairs,
438 State Hydraulic Works, the Ministry of Forestry and Water and some academicians in the
439 Universities and think tank institutions were involved in the interviews.

440 With this study, the conflicts seen and agreements developed on transboundary water were
441 analysed in order to draw an analytic framework. Secondly, a detailed analysis was conducted
442 regarding hyropolitic history of water. Water stress, conflict and management were covered in the
443 third part. The fourth part includes the agreements on water management among Turkey, Iraq and
444 Syria. In the last part, the activities made by environmental NGO's and policy makers.

445 Approximately 300 treaties have been signed among the riparian countries. Turkey has five
446 transboundary water basins, one of which is Euphrates-Tigris basin which has the water potential
447 of 52,940 billion/meter³ that corresponds to 28,5 % of Turkey's flow potential. The first
448 agreements on Euphrates-Tigris rivers in between Turkey and Iraq and Turkey and Syria were
449 made in 1946 and in 1987, respectively. One of the most challenging issue in Euphrates-Tigris
450 rivers is the dams which have been constructed during the project period of Southeastern
451 Development Project. Another discussion point comes from definition for Euphrates-Tigris rivers
452 from both sides. Turkey sees Euphrates-Tigris rivers as "Transboundary water" by highlighting
453 three countries only negotiate it while Both Syria and Iraq defines it as "International water".

454 There is no concrete agreement signed between Turkey, Iraq and Syria on Euphrates and Tigris
455 rivers. Each country develops several projects in order to increase to benefit at maximum from
456 those rivers. In particular, the hydroelectric power plants constructed in South Eastern Anatolian
457 Project were rigidly resisted by the other countries having some interest. Therefore, in all
458 international agreements, the policies conducted by Turkey were withstanding by Iraq and Syria.
459 On the other hand, the risk of conflict remains a high probability because of several factors such as
460 political and economic reasons, change in demographic structure, the regions typically affected by
461 climate change as rain falls unless a binding agreement is done between actors in the medium and
462 long term.

463 In general, it is quite important to make a collaborative process among three countries regarding
464 cooperation and good governance. The action plans to be prepared for the future of the region
465 needs to be prepared by a wide range of stakeholders. This will enhance cooperation among
466 countries and facilitate financial contribution of relevant institutions on water management.

467 **Key words:** Transboundary water, Euphrate- Tigris rivers, South Eastern Anatolia Project,
468 Cooperation

469

Sınıraşan Su Yönetimi Açısından Dicle Ve Fırat Nehirlerinin Analizi

ORIJINALLIK RAPORU

% 10	% 5	% 0	% 6
BENZERLIK ENDEKSI	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1	Submitted to Erciyes Āniversitesi Öğrenci Ödevi	% 5
2	www.orsam.org.tr İnternet Kaynağı	% 2
3	topraksuenerji.org İnternet Kaynağı	% 1
4	www.suyonetimi.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	www.mpfpr.de İnternet Kaynağı	<% 1
6	Submitted to Mugla University Öğrenci Ödevi	<% 1
7	www.me.psu.ac.th İnternet Kaynağı	<% 1
8	www.delasocial.com İnternet Kaynağı	<% 1

9

invenio.nusl.cz

İnternet Kaynağı

<% 1

10

kisi.deu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

11

www.locus.ufv.br

İnternet Kaynağı

<% 1

12

eprints.sdu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

Alıntılarını ıkart

Kapat

Eşleşmeleri ıkar

Kapat

Bibliyografyayı ıkart

Kapat